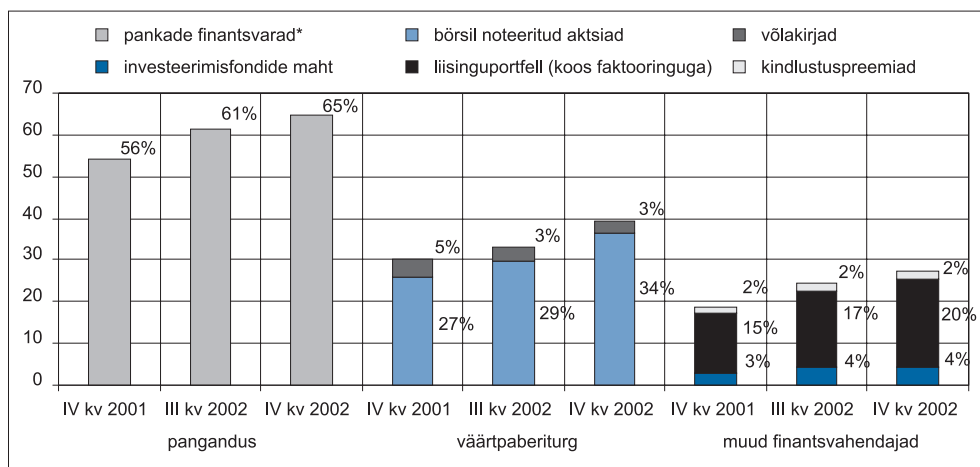

V

FINANTSSEKTORI ARENG

2002. aastal jätkus finantssüvenemine suurematel kodumaistel finantsturgudel, mille peamiseks märksõnaks oli **sisenõudlusele orienteeritud ulatuslik laenupakkumine**, mis säilis soodsas intressikeskkonnas toel ka IV kvartalis (vt joonis 5.1). Nagu kolmes esimeses kvartaliski, oli laenukasv suunatud eluasemelaenude ja kommerts-kinnisvara finantseerimisele. Laenuõudluse katmiseks hakkasid pangad aasta teisel poolel hoiuste aeglustunud kasvu tõttu vähendama likviidseid varasid ning kasvatama välislaene.

Joonis 5.1. Eesti finantstavahendajate struktuur (mld kr ja % SKP suhtes)

* välja arvatud finantseerimisasutustele antud laenud

Terava konkurentsi tõttu jätkus kulude-tulude suhte paranemine ja hinnavahe edasine kahane-mine. Hoolimata konkurentsi teravnemisest, püsis pankade kasumlikkus suur. Seda toetas tulude kasv eelkõige laenubaasi laienemise arvel ja ressursi odavnemine. Vaatamata laenu-portfelli kiirele kasvule, laenukvaliteet ei halvenenud. Pankade kapitaliseeritus aasta lõpus seoses laenuportfelli kiire kasvuga küll pisut kahanes, kuid püsis siiski kõrge (15,25%).

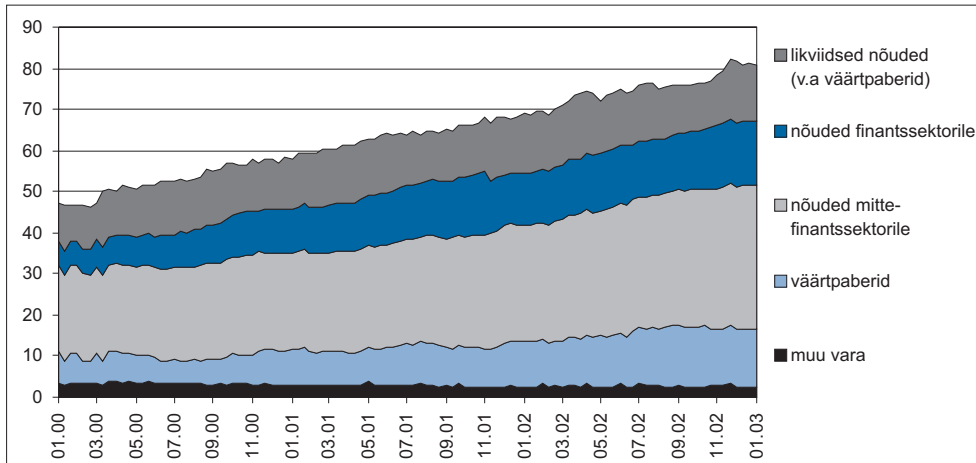
Pangandus¹

Pankade varad ja nende kvaliteet

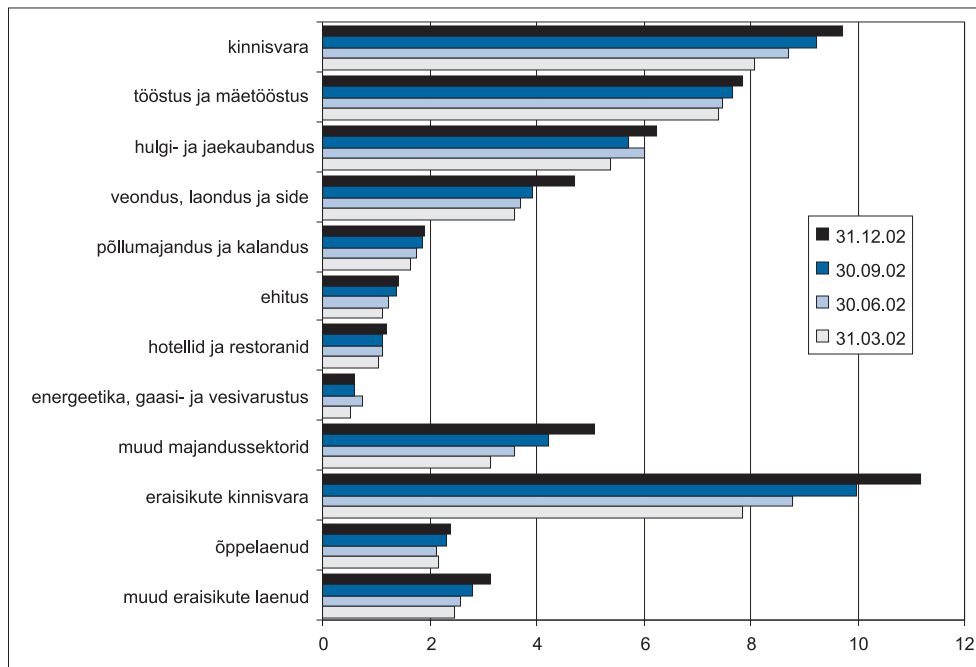
Tugeva laenuõudluse toel säilis terve aasta jooksul pankade bilansimahu kiire kasv. Pankade koondvarad kasvasid IV kvartalis 5,5 mld krooni ning aasta lõpul oli pankade koond-varade maht 81,6 mld krooni (vt joonis 5.2).

Laenude, liisingu ja faktoorigu koondportfell kasvas 2002. a IV kvartalis 4,6 mld krooni ning aasta lõpul moodustas koondportfell 55,4 mld krooni (vt joonis 5.3). Ülekaalukalt tugevaimaks

¹ Panganduse all on käsitletud ka liisingusektorit.

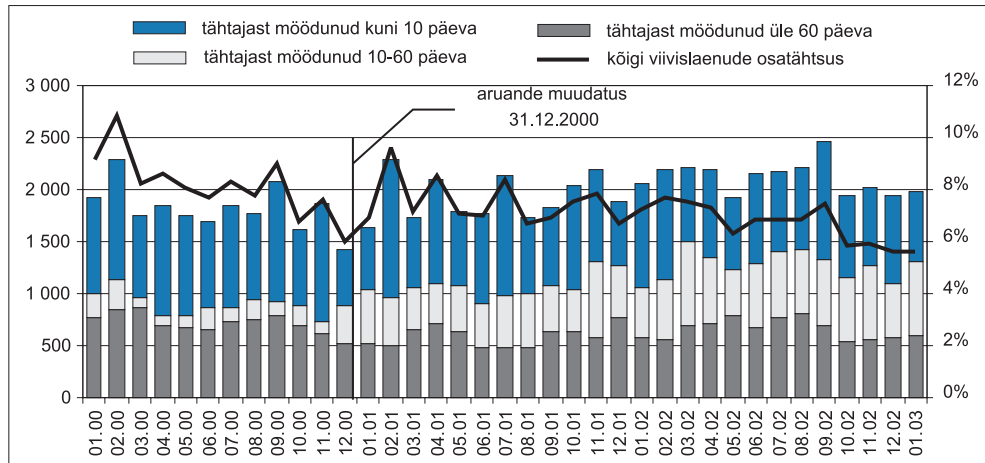
Joonis 5.2. Pankade koondvarade struktuur (mld kr)

Joonis 5.3. Laenude, liisingu ja faktooringu koondportfell majandussektorite ja laenu otstarbe järgi (mld kr)

osutus eluasemelaenude portfelli kasv, mille jääk suurenes kvartaliga 1,2 mld krooni. Sesonsetel põhjustel oli aastalõpu tarbimislenu ja -liisingu maht ning kaubandusele väljastatud krediitide osakaal suur. Tavapäraselt ulatuslikuks osutus kommertsinnisvara finantseerimine.

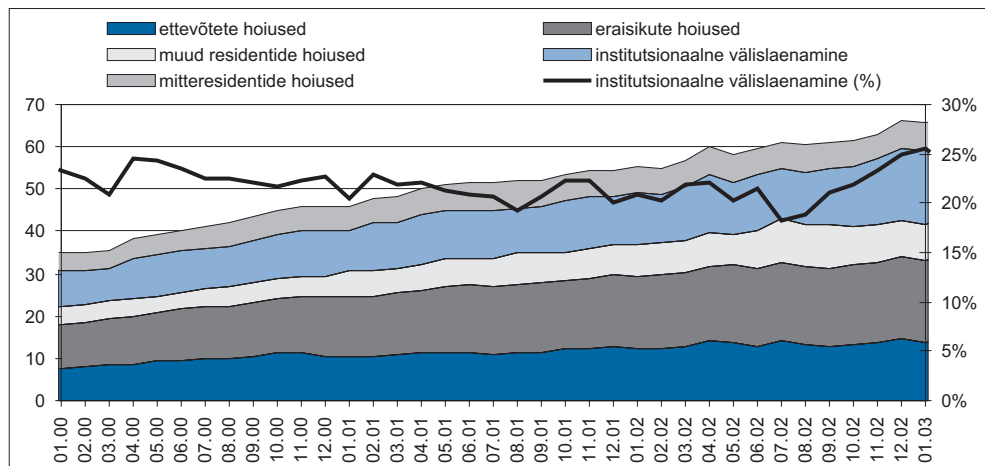
Vaatamata majanduse kasvutempo aeglustumisele ja teravale konkurentsile laenuturul, on laenuportfelli kvaliteet püsinud endiselt hea. Neljanda kvartali keskmine viivislaenude maht oli 200 mln krooni võrra väiksem III kvartali tasemest (vt joonis 5.4), kusjuures rohkem kui 60 päeva maksetähtaega ületanud viivislaenu moodustasid jaanuari lõpus 1,7% laenuportfelist. **Majandusharude lõikes kasvasid viivislaenu IV kvartalis keskmisena kaubanduses.** Viivislaenude mahu kahanemisega on pisut vähendatud ka provisjone.

Joonis 5.4. Viivislaenuvõtte maht (mln kr, vasak telg) ja osatähtsus pankade laenuportfellis (parem telg)

Võõrvahendid

Pankade kohustuste poolel toetus laenuvõtte kasvu kahanemise tõttu varasemast enam välismaalt kaasatud vahenditele. Neljanda kvartali jooksul suurenes pankade poolt kaasatud välisressursside jääk 3,9 mld krooni. 2003. a jaanuari lõpuks tõusis välispankade laenuvõtte ja võlakirjadena kaasatud ressursi maht rekordilise 17,5 mld kroonini, moodustades enam kui neljandiku pankade kohustustest (vt joonis 5.5).

Joonis 5.5. Pankade koondkohustuste jaotus (mld kr; vasak telg) ja institutsionaalse välislaenuvõtte osatähtsus (parem telg)

Pankade kohustused on muutunud alates 2002. aasta teisest poolest lühiajalisemaks. Ühelt poolt suurenes kodumaiste hoiustajate eelistus hoida pigem nõudmiseni kui tähtajalisi deposiite, teiselt poolt kahanesis aasta lõpus ka laenuvõtte vahendite, eeskätt võlakirjade, järelejäädud tähtajad. Tasakaalustamaks pingestunud likviidsusolukorda, kasvas teisel poolaastal märkimisväärselt emapankade poolne finantseerimine pikemaajalises ressursivahemikus. Üle viie aasta järelejäädud tähtaja puhul moodustasid emapankade ressursid aasta lõpul juba poole laenuvõtte vahenditest.

Pankade nõuete ja kohustuste netopositsioonis on toimunud pankade nõudmiseni negatiivse positsiooni vähenemine, kuna nõudmiseni hoiuste kasv on pidurdunud. Seevastu on aasta jooksul pikaajaliste eluasemelaenu kasvu tõttu oluliselt pikenenud üle 5aastaste nõuete netopositsioon.

Hoolimata laenuportfelli kiirest kasvust ja sellega seonduvast riskivarade kasvust, on pangasektori kapitali adekvaatsuse näitaja 2002. aasta jooksul kasvanud 0,9 protsendipunkti – 15,3%ni. Selle on tinginud nii omakapitali tõusust tulenenud 2001. aasta suure kasumi reinvesteeringimine kui kapitali adekvaatsuse arvestuse muutmine, millega võimaldati pankadel jätta investeerin-gutega seotud mahaarvamised omakapitalist tegemata. Neljanda kvartali jooksul pankade kapi-taliseeritus siiski kahanes.

Omakapitali tulukus

Pangasektor teenis 2002. aastal auditeerimata andmetel 1,8 mld krooni kasumit, kusjuures aastatulem jäi kõikide pankade lõikes plusspoolele. Kasumi põhiallikaks oli 2,37 mld krooni moodustav netointressitulu, mille suurenemine oli tingitud nii laenuportfelli kiirest kasvust kui ressursi odavnemisest. Tulude struktuuris kasvas aasta jooksul pidevalt mitteintressitulude osakaal, moodustades aasta lõpus 38% kogutuludest. Kasumile avaldas positiivset mõju ka pankade koostöös korraldatud kaardimakseid propageeriv kampaania. Kaardimaksete käibelt teenitav tulu moodustab ligikaudu 15–20% kogu pangasektori teenustasutuludest.

Lisaks tulubaasi laienemisele on paranenud ka efektiivsus ning pidurdunud administratiivkulude kasv – kulude-tulude suhe paranes 2002. aasta jooksul 4 protsendipunkti võrra – 65%le. **Kuigi pangasektori omakapitali aastatulukus kahanes 18,5%lt 12,4%ni**, oli see tingitud ühe-kordsest baasefektist 2001. aasta lõpu erakorraliselt kõrge kasumi taustal, mis oli seotud ühe panga tütarettevõttesse tehtud investeeringu realiseerimisest saadud suuremahulise tuluga (vt tabel 5.1).

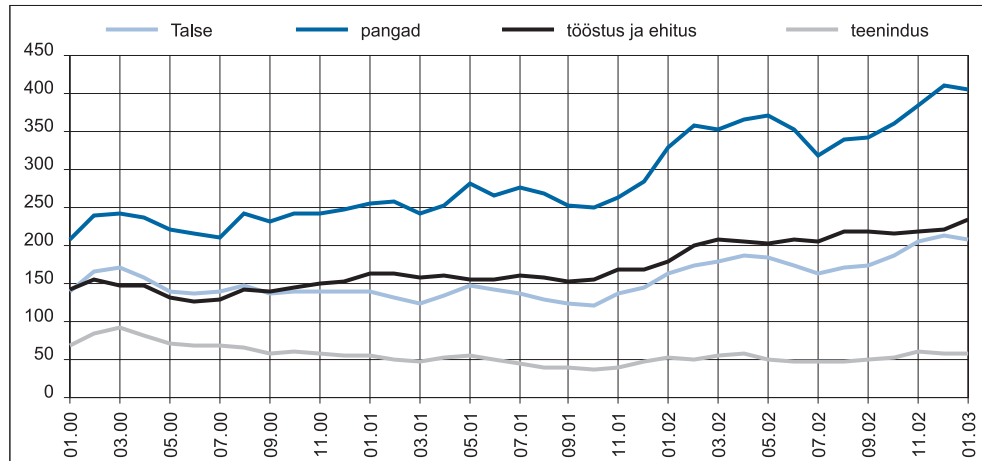
Tabel 5.1. Pankade tulukuse näitajad

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
Omakapitali kordaja	10,17	10,56	8,43	6,32	7,08	7,84	7,84
Omakapitali tulukus	29,8%	34,4%	-15,8%	9,6%	8,3%	20,9%	12,4%
Varade tulukus	2,93%	3,25%	-1,87%	1,52%	1,18%	2,66%	1,59%
Puhastulukus	0,16	0,16	-0,13	0,13	0,11	0,23	0,17
Puhas intressimarginaal	7,64%	6,16%	4,73%	4,63%	4,69%	4,14%	3,77%
Hinnavahe	7,97%	6,57%	5,13%	4,82%	4,87%	4,15%	3,73%

Väärtpaberiturg

Aktsiaturg

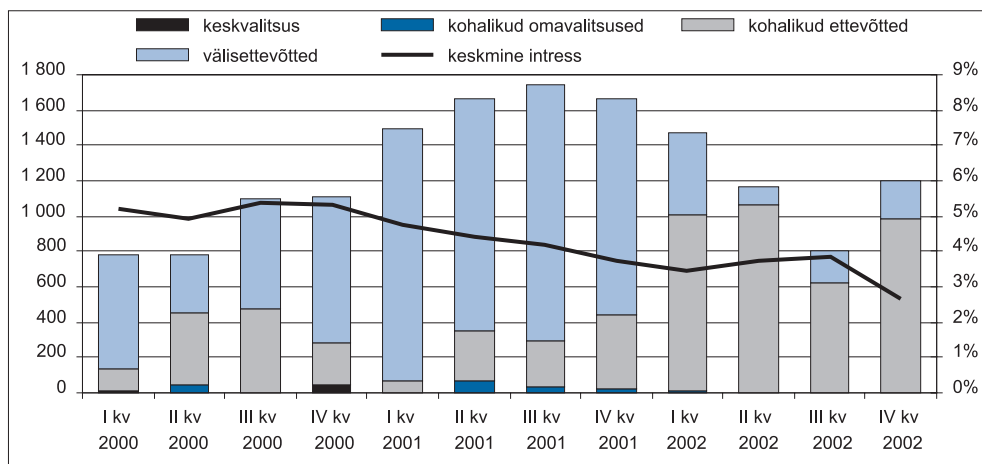
2002. aasta augustist alanud hinnakasv aktsiaturul jätkus aasta lõpuni, viies börsi kapitalisatsiooni 36,2 mld kroonini. Indeks Talse jõudis põhiaktsiate hinnakasvu mõjul detsembri lõpuks 212 punktini (vt joonis 5.6). Aktsiate järelturu käive oli aasta teisel poolel üldiselt nõrk. Detsembris küündis käive küll keskmisest kõrgemale, kuid väljendas peamiselt börsivälise turu ajutist aktiivsust. Börsi keskmine päevakäive ulatus IV kvartalis ligikaudu 10 mln kroonini, üksnes detsembris tõusis see üle 15 mln krooni. 2003. aasta alguses on põhi-aktsiate mõningane hinnalangus börsi mahtu vähendanud.

Joonis 5.6. Talse ja Tallinna Börsil kaubeldavate aktsiate indeksid majandussektorite järgi (punkti)

Võlakirjaturg

Võlakirjaturu maht püsib kolmandat kvartalit järjest 3,3 mld krooni ümber. 2002. aastal emiteeriti uusi võlakirju 4,6 mld krooni väärtuses (sellest viimases kvartalis 1,2 mld krooni), mis on ligi kolmandiku võrra vähem kui 2001. aastal. Mitteresidentide emissioonide kaheksa kordise kasvuga aktiveerunud residentidest pankade ja muude kohalike ettevõtete emissioonide osakaal püsis aasta lõpuni 80% juures. Võlakirjade tähtajalises struktuuris moodustasid aasta lõpus alla aastase tähtajaga võlakirjad 85%. Kaalutud keskmine intress jätkas langemist, jõudes aasta viimase kvartali keskmisena 2,7% tasemele (vt joonis 5.7).

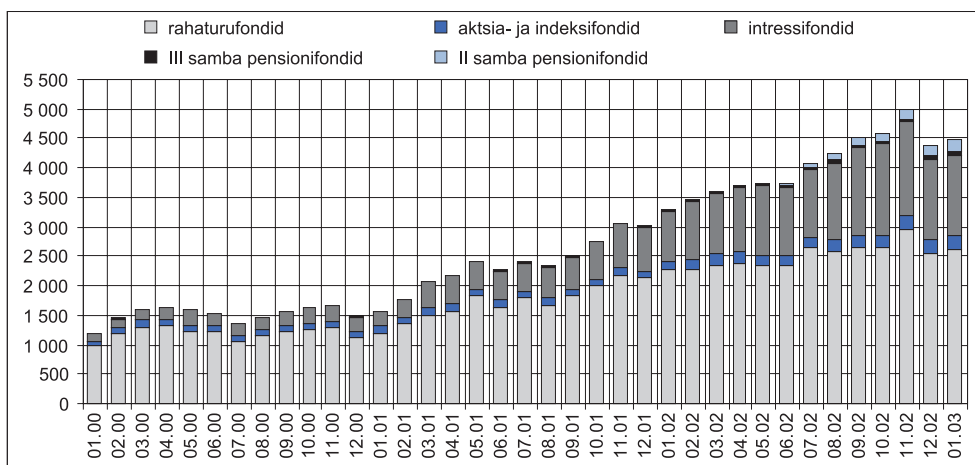
Joonis 5.7. Kvartali jooksul emiteeritud võlakirjad emitentide lõikes (mln kr, vasak telg) ja kroonivõlakirjade keskmine intress (parem telg)

Muud finantsvahendajad

Investeeringufondid

Erinevalt eelmistest kvartalitest vähenes 2002. aasta IV kvartalis investeeringufondide maht 130 mln kr võrra, mistõttu fondide varade maht ulatus aasta lõpuks 4,4 mld kroonini.

Varade mahu vähenemine tabas nii rahaturu- kui intressifonde (vt joonis 5.8). Investeeringufondide keskmine tootlus jätkas kapitaliturgude madalseisu püsides langust.

Joonis 5.8. Investeeringufondide maht (mln kr)

Pensionifondide maht on stabiilselt kasvanud. Kohustusliku kogumispensioni fondide kasv ulatub kuus 20 mln kroonini, samasse suurusjärku jääb III samba pensionifondide kuine juurdekasv. Riskantsemad II samba pensionifonde tabas aasta lõpus kapitaliturgude arengu mõjul tootluse langus.

Kohustusliku kogumispensioni fondide kasv hakkab kiirenema 2003. aasta märtsist, kui fondidesse hakkavad laekuma 2002. aasta teisel poolel kogumispensioniga liitunute maksed², mida hakati arvestama käesoleva aasta algusest.

Kindlustus

Elukindlustusseltsid kogusid 2002. aasta jooksul brutopreemiaid 445 mln kr ulatuses, mis annab elukindlustuse brutopreemiate keskmiseks aastakasvuks 2002. aastal 11%. Aasta viimases kvartalis elukindlustuse brutopreemiate kogumine suurenes, sest inimesed soovisid realiseerida täiendava kogumispensioni raames tehtud investeeringutele pakutavat tulumaksusoodustust³. Eesti Kindlustusseltside Liidu andmetel on ligi pool elukindlustuse brutopreemiatest kogutud täiendava kogumispensioni kindlustuslepingute alusel.

Kahjukindlustusseltsid kogusid 2002. aasta jooksul brutopreemiaid 1,6 mld kr ulatuses, mis on 18% rohkem kui aasta tagasi. Kõige enam kogutakse preemiaid liikluskindlustuse, ettevõtete vara ja eraisikute vara kindlustuslepingute põhjal, mille osakaalud kogupreemiatest ulatusid vastavalt 31; 42 ja 15%ni.

² Eesti Väärtpaberite Keskregistri andmetel ulatuvad ligi 170 000 eelmise aasta teisel poolel kohustusliku kogumispensioniga liitunu maksed kokku ligi 60 mln kroonini kuus.

³ Tulumaksuseaduse kohaselt võib maksustamisele kuuluvast tulust maha arvata maksustamisperioodi jooksul täiendava kogumispensionifondi tehtud sissemaksed, mis ei ületa 15% maksumaksja tulust, millest on tehtud ettevõtlustulust tehtavad mahaarvamised.